

บทที่ 4

หลักความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมาย
อันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นในต่างประเทศ

ดังที่ได้กล่าวในบทที่ 2 แล้วว่าบทบัญญัติในมาตรา 420 และมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมัน มาตรา 823 วรรคแรกและมาตรา 823 วรรคสอง ตามลำดับ ดังนั้น การศึกษาวิธีการใช้และการตีความกฎหมายแพ่งเยอรมันเปรียบเทียบจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้เข้าใจความหมายที่แท้จริงของบทบัญญัติดังกล่าว และเป็นประโยชน์ในการใช้และการตีความกฎหมายละเมิดของไทยด้วยเช่นกัน

4.1 หลักความรับผิดเพื่อละเมิดของกฎหมายเยอรมัน

ในอดีตกฎหมายละเมิดของเยอรมันมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย แต่ปัจจุบันได้มีการนำแนวความคิดทางสังคมที่ยึดหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคลมาประกอบในการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อละเมิด ทำให้กฎหมายละเมิดในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการควบคุมและป้องกันการกระทำ และเพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำ ความผิด¹ หลักกฎหมายละเมิดของเยอรมันมีหลักสำคัญ คือ เป็นการกระทำที่ล่วงสิทธิของผู้อื่นโดยไม่มีสิทธิหรือไม่มีอำนาจ โดยบทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดตามกฎหมายเยอรมันได้กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปสำหรับความรับผิดทางละเมิดไว้ในมาตรา 823 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันไว้ว่า²

“บุคคลโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยมิชอบด้วยกฎหมายทำให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด จำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำนั้น

¹ Mathias Reimann and Joachim Zekoll, Introduction to German Law, 2nd ed., (Netherlands: Kluwer Law International, 2005), p.205.

² Chung Hui Wang, D.C.L., The German Civil Code, (London: Steven and Sons Limited, 1907), p.180.

หน้าที่ชัดใช้คำสินไหมทดแทนตามวรรคต้นย่อมใช้กับกรณีที่บุคคลได้ฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่น ในกรณีที่การฝ่าฝืนกฎหมายเป็นไปได้แม้ไม่มีความผิด ให้ผู้นั้นมีหน้าที่ชัดใช้คำสินไหมทดแทนเฉพาะกรณีที่ได้กระทำความผิด"

เนื่องจากหลักความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นที่จะศึกษาต่อไปนี้ ได้มีการบัญญัติไว้ในวรรคสองของมาตราดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงขอแยกอธิบายมาตรา 823 โดยแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้

4.1.1 การฝ่าฝืนสิทธิประโยชน์ที่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 823 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (Violation of Certain Interests Protected)

4.1.2 การฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่นตามมาตรา 823 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (Violation of Protective Statutes)

4.1.1 การฝ่าฝืนสิทธิประโยชน์ที่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 823 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (Violation of Certain Interests Protected)

หลักในมาตรา 823 วรรคแรกนี้ กฎหมายได้กำหนดความรับผิดชอบให้แก่บุคคลที่จิตใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยมิชอบด้วยกฎหมายทำให้เกิดความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด โดยสามารถแยกองค์ประกอบได้ 4 ประการ ดังนี้

ประการแรก ต้องมีความเสียหายต่อสิทธิประการใดประการหนึ่งที่กำหนดไว้ในมาตรา 823 วรรคแรก โดยจะต้องเป็นสิทธิเด็ดขาด (absolute rights) เท่านั้นที่จะได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 823 นี้ ไม่รวมถึงสิทธิสัมพัทธ์หรือสิทธิตามสัญญา (relative rights)³ ในการพิจารณาว่าสิทธิใดเป็นสิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิสัมพัทธ์นั้น พิจารณาได้จากหากสิทธิดังกล่าวนั้นสามารถใช้อ้างยันกับบุคคลได้ทุกคนหรือกับบุคคลทั่วไปแล้ว ย่อมถือได้ว่าเป็นสิทธิเด็ดขาด แต่หากสิทธินั้นใช้อ้างยันได้กับคนบางคนเท่านั้นถือว่าเป็นสิทธิสัมพัทธ์

³ E.J. Cohn, Manual of German Law, Volume I. General Introduction Civil Law, (London: Oceana publications, Inc., 1968), p.155.

สิทธิประโยชน์ที่ได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 823 วรรคแรก มีดังนี้

(1) สิทธิในชีวิต หมายถึง ความเสียหายอันเกิดจากการฆ่าผู้อื่น โดยเป็นการให้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลที่สาม เช่น ทายาท ในอันที่จะฟ้องร้อง

(2) สิทธิในร่างกายและอนามัย หมายถึง ความเสียหายที่เกิดจากการถูกทำร้ายร่างกาย การทำให้ผู้อื่นได้รับการกระทบกระเทือนทางประสาท (Nervous shock) ก็อยู่ในความหมายนี้

(3) สิทธิในเสรีภาพ เป็นความเสียหายต่อบุคคลประเภทหนึ่ง เป็นการจำกัดอิสระในการเคลื่อนไหวของบุคคล

(4) สิทธิในทรัพย์สิน เป็นความเสียหายแก่กรรมสิทธิ์อันเป็นการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งของต่างๆ ความเสียหายแก่สิทธิครอบครอง ส่วนความเสียหายทางเศรษฐกิจ (economic loss) จะได้รับการชดเชยตามมาตรา 823 วรรคแรกได้ก็ต่อเมื่อได้เกิดความเสียหายต่อสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น กรณีที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุและรถยนต์ได้รับความเสียหาย ผู้เสียหายดังกล่าวย่อมสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายทางเศรษฐกิจจากการบาดเจ็บ ซึ่งได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ส่วนค่าเสียหายแก่ทรัพย์สิน ได้แก่ ค่าเช่ารถยนต์คันอื่นมาใช้ขั้บแทน แต่หากการกระทำผิดดังกล่าวก่อให้เกิดแต่ความเสียหายทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว หรือที่เรียกว่า “pure economic loss” โดยที่ไม่มีความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเลย ย่อมไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายในกรณีดังกล่าวตามมาตรา 823 วรรคแรกได้⁴

(5) สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด หมายถึง สิทธิเด็ดขาด (absolute rights) เป็นสิทธิที่สามารถใช้ยันกับบุคคลทั่วไป ความเสียหายที่เกิดแก่สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดนี้จึงต้องเป็นสิทธิที่กฎหมายรับรองคุ้มครอง เช่น ภาระจำยอม สิทธิตามกฎหมายสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า ดังนั้น สิทธิสัมพัทธ์ (relative rights) จึงไม่อยู่ในความหมายของมาตรานี้⁵ ซึ่งในเรื่องนี้ศาลเยอรมันได้มีคำพิพากษาให้ความหมายของคำว่า “สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด” ไว้ว่าเป็นสิทธิที่เกิดจากทรัพย์สิน ได้แก่ สิทธิประโยชน์ที่จะได้ในอนาคต สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา สิทธิส่วนบุคคลซึ่งเกี่ยวกับเกียรติยศชื่อเสียง และรวมไปถึงชื่อนิตบุคคคลในทางธุรกิจ ตัวอย่างเช่น ในคดี Stern case (BGHZ 73,20) ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า นิตยสารที่มีชื่อว่า “Stern” ได้ตีพิมพ์บันทึกเทปการสนทนาระหว่าง

⁴ Konrad Zweigert and Hein Kötz, *Introduction to Comparative Law*, trans. Tony Weir, 2nd ed., (Oxford: Clarendon Press, 1992), p.640.

⁵ Markesinis, Basil S, *A Comparative Introduction to the German Law of Torts*, 2nd ed., (Oxford: University Press, 1990), p.51.

นักการเมืองสองคนที่มีชื่อเสียงอันเป็นที่รู้จักกันดี ซึ่งศาลเยอรมันได้ตัดสินว่า กรณีนี้เป็น การฝ่าฝืน สิทธิส่วนบุคคล (rights of personality)⁶

ในส่วนของการเกียรติคุณ (credit) นั้นได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 824 โดยคุ้มครอง เฉพาะเกียรติคุณและทางทำมาหาได้หรือทางเจริญ ไม่คุ้มครองถึงเกียรติยศและชื่อเสียง การ กระทำที่ทำให้ต้องรับผิดตามมาตรานี้คือ การกล่าวหรือไขข่าวที่เป็น การยืนยันข้อเท็จจริงอันเป็น เท็จต่อบุคคลที่สาม ในลักษณะที่อาจก่ออันตรายแก่เกียรติคุณ หรือทางทำมาหาได้หรือทางเจริญ ของเขาโดยประการอื่น การกระทำอาจเป็นที่เสียหายแก่ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของบุคคลซึ่ง อาจรวมถึงความเสียหายเปรียบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทางอ้อมด้วย องค์ประกอบภายในของมาตรานี้ คือ ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ควรรู้ได้ว่าเป็นเท็จ ไม่ต้องรู้ว่าอาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือ ควรรู้ว่าอาจทำให้เกิดความเสียหาย เพียงแต่ข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใดที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของเขาก็พอแล้ว แม้จำเลยจะเชื่อว่าเป็นความจริงก็ต้อง รับผิดชอบอยู่ แต่อย่างไรก็ดี การยืนยันข้อเท็จจริงอันไม่ตรงกับความเป็นจริง แม้ไม่ปรากฏแน่ชัดว่า ยืนยันแก่บุคคลที่สาม ก็อาจต้องรับผิดตามมาตรา 826 ได้ถ้าการกระทำดังกล่าวกระทำโดยจงใจ ที่จะทำให้ผู้อื่นเสียหายแก่ชื่อเสียงหรือทางทำมาหาได้ หรือความเสียหายใดๆในลักษณะที่ขัดต่อ ศีลธรรม⁷

ประการที่สอง ความเสียหายดังกล่าวเกิดจากการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (Unlawfully) ซึ่งความมิชอบด้วยกฎหมายเป็นการฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดต่อบรรทัดฐานทาง กฎหมาย (Legal norm) โดยไม่จำต้องถึงกับมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดอย่างชัดแจ้ง⁸ แต่ เป็นการล่วงล้ำประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายรับรองไว้ในมาตรา 823 วรรคแรก โดยไม่มี เอกสิทธิพิเศษ (special privileges) ที่จะกระทำได้⁹ การล่วงสิทธิเด็ดขาดของบุคคลอื่นเป็นการผิด กฎหมายแล้วอยู่ในตัว คือ เป็นการผิดระบบกฎหมายในเรื่องสิทธิจึงไม่จำเป็นที่จะต้องมีการมีกฎหมาย

⁶Nigel G. Foster, German Law & Legal System, (London: Blackstone Press Limited, 1993), p.232.

⁷ อำนวย เขียวขำ, “หมิ่นประมาททางแพ่ง: ศึกษาเฉพาะเหตุที่ทำให้ต้องรับผิด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), น.8-9.

⁸ Markesinis, Basil S, *supra* note 5, p.58.

⁹ Norbert Horn & Hein Kötz and Hans G.Leser, German Private and Commercial Law : An Introduction, (Oxford: the Clarendon Press, 1982), p.147.

มาบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งอีก ซ้อยกเว้นที่ทำให้การล่งสิทธิเด็ดขาดไม่เป็นการผิดกฎหมายก็คือ ผู้กระทำมีอำนาจกระทำ ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ถูกกฎหมายให้อำนาจไว้โดยตรง การป้องกัน หรือการกระทำโดยความจำเป็น เป็นต้น

ประการที่สาม ความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือโดยประมาท การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นนั้น ผู้ทำละเมิดจะต้องกระทำโดยรู้สำนึกในขณะเคลื่อนไหวร่างกาย แต่ความเสียหายบางอย่างอาจเกิดจากการละเว้นกระทำ (Omission) ก็ได้ หากผู้ละเว้นมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำ¹⁰ โดยศาลเยอรมันได้สร้างหลักที่ว่า บุคคลใดก็ตามที่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสาธารณชน (public) จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของคนในสังคมนั้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่อนุญาตให้สาธารณชนเข้าไปในสถานที่ของตน จะต้องมีการป้องกันความปลอดภัยไว้ล่วงหน้าเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจเกิดจากการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกที่ว่านั้น ซึ่งเรียกว่า “หน้าที่คุ้มครองการจราจร” (Verkehrssicherungspflicht) ตัวอย่างเช่น ผู้ที่อนุญาตให้ผู้อื่นจอดรถในสถานที่จอดรถของตน จะต้องดูแลให้ประตูที่จอดรถอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ (RG JW 1931, 3446) หรือกรณีของเจ้าสำนักโรงแรมมีหน้าที่ต้องดูแลให้เก้าอี้ในโรงแรมอยู่ในสภาพที่แข็งแรงปลอดภัย แม้ว่าบุคคลที่มีโช้แขกของโรงแรมจะเป็นผู้ใช้เก้าอี้เหล่านั้นก็ตาม (RGZ 85, 185) หรือกรณีเทศบาลมีหน้าที่ซ่อมแซมดูแลถนนให้อยู่ในสภาพซึ่งอาจใช้ได้โดยไม่มีอันตราย แม้ว่าถนนดังกล่าวจะได้รับความเสียหายเนื่องจากสภาพดินฟ้าอากาศที่เลวร้ายก็ตาม (RGZ 155, 161) และมีคดีอีกเป็นจำนวนมากที่ศาลเยอรมันได้ตัดสินให้เจ้าของบ้านจะต้องรับผิดชอบที่ไม่ว่าตัวพื้นถนนที่มีน้ำแข็งหรือหิมะที่ตกอยู่ หรือไม่เททรายลงบนพื้นถนนในเวลาที่มีสภาพอากาศไม่ดี¹¹ และความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับการกระทำของผู้ทำละเมิดด้วย

ประการที่สี่ ต้องมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เนื่องจากกฎหมายเยอรมันได้แยกองค์ประกอบความผิด (fault) ออกจากความมิชอบด้วยกฎหมาย (unlawfully) โดยความผิดนั้นเป็นที่เข้าใจได้ว่าเป็นการกระทำของบุคคลโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น¹² ซึ่งคำว่า “ความผิด” (Fault) นี้เป็นสภาพทางจิตใจของผู้กระทำ เป็นเรื่องของความรู้สึกผิดชอบชั่วดี หรือความสามารถในการใช้วิจารณญาณว่า การกระทำของตนจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นได้หรือไม่ ถ้ากระทำทั้งๆที่รู้ว่าการกระทำของตนจะก่อให้เกิด

¹⁰ Nigel G. Foster, *supra* note 6, p.232.

¹¹ E.J. Cohn, *supra* note 3, p.156.

¹² Markesinis, Basil S, *supra* note 5, p.58.

ความเสียหายแก่บุคคลอื่น หรือละเลยไม่ใช้วิจารณญาณหรือความสามารถของตนเพื่อพิจารณาเสียก่อนว่าบุคคลอื่นจะได้รับ ความเสียหายจากการกระทำของตน สังคมก็จะถือว่าการกระทำอันนั้นน่าตำหนิ หรือเป็น “ความผิด” ซึ่งผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น อันเป็นผลเนื่องมาจากการกระทำนั้น

4.1.2 การฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่นตามมาตรา 823 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (Violation of Protective Statutes)

กฎหมายแพ่งเยอรมันได้บัญญัติความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น (Breach of a protecting statute) หรือที่กฎหมายเยอรมัน เรียกว่า “Schutznorm” ไว้ในมาตรา 823 วรรคสอง¹³ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “หน้าที่ชัดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคต้นย่อมใช้กับกรณีที่บุคคลได้ฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่น ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนกฎหมายเป็นไปได้แม้ไม่มีความผิด ให้ผู้นั้นมีหน้าที่ชัดใช้ค่าสินไหมทดแทนเฉพาะกรณีที่ได้กระทำผิด” เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นที่มาของมาตรา 422 ของไทย จึงมีความสำคัญอย่างมากกับการศึกษาหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้เขียนจึงขออธิบายมาตรา 823 วรรคสอง โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้

1) มูลเหตุในการร่างบทบัญญัติมาตรา 823 วรรคสอง

จากการศึกษาพบว่า มูลเหตุในการบัญญัติมาตรา 823 วรรคสองนั้นสืบเนื่องจาก มาตรา 823 วรรคแรก คุ้มครองแต่เฉพาะสิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น แต่ไม่ได้คุ้มครองสิทธิทั้งหมด ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ร่างกฎหมายเยอรมันจึงเห็นความจำเป็นในการยกเว้นมาตรา 823 วรรคสอง ขึ้นมาเพื่อเป็นการขยายข้อจำกัดของมาตรา 823 วรรคแรก โดยให้เหตุผลว่า ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 823 วรรคแรก นั้นยังไม่ครอบคลุมถึงความเสียหายประเภทอื่นๆ ซึ่งผู้ร่างกฎหมายเห็นว่าควรที่จะครอบคลุมไปถึงด้วย จึงได้ตกลงให้ร่าง

¹³Jean Limpens, Robert M. Kruithof, Anne Meinertzhagen - Limpens, *Liability for One's Owe Act*, Vol. XI Chapter 2 International Encyclopedia of Comparative Law (1979), p.46.

บทบัญญัติเกี่ยวกับการฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่น (infringement of a protective law) เพิ่มขึ้นไว้¹⁴

จึงอาจกล่าวได้ว่า มาตรา 823 วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่เข้ามาอุดช่องว่างของกฎหมาย โดยเปิดโอกาสให้โจทก์สามารถฟ้องคดีละเมิดโดยอาศัยเหตุของการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายที่มุ่งประสงค์คุ้มครองบุคคลอื่น แม้ว่าในคดีละเมิดดังกล่าวจะไม่มี ความเกี่ยวข้องกับสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองในมาตรา 823 วรรคแรกก็ตาม อีกทั้งมาตรา 823 วรรคสอง ถือเป็นบทบัญญัติที่สำคัญในการยินยอมให้มีการชดเชยค่าสินไหมทดแทน แม้จะเป็นความเสียหายทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว (pure economic loss)¹⁵ เนื่องจากในมาตรา 823 วรรคแรก ไม่ครอบคลุมถึงการทำละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว เว้นแต่จะมีการกระทำละเมิดต่อชีวิต ร่างกาย อนามัยและทรัพย์สินด้วย¹⁶

2) ทฤษฎีความรับผิดชอบสัมพัทธ์ (Theory of relative liability)

Jean Limpens นักนิติศาสตร์ชาวเบลเยียมได้กล่าวถึงมาตรา 422 ของไทยว่าเป็นบทบัญญัติที่มีการผสมผสานระหว่างทฤษฎีที่มีชื่อว่า “Theory of relative liability” กับข้อสันนิษฐานความผิด (Presumption of fault) เข้าไว้ด้วยกัน¹⁷ ผู้เขียนจึงขอเรียกทฤษฎีดังกล่าวนี้ว่า “ทฤษฎีความรับผิดชอบสัมพัทธ์” (Theory of relative liability) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า กฎหมายเยอรมันได้นำทฤษฎีความรับผิดชอบสัมพัทธ์มาใช้เป็นหลักสำคัญในมาตรา 823 วรรคสอง (กฎหมายเยอรมันเรียกทฤษฎีนี้ว่า Normzwecktheorie) เพื่อต้องการจำกัดความรับผิดชอบทางละเมิดอันเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่น (Schutznormen) เช่น กฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของบุคคลอื่น (interests of another) โดยกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อปกป้องสิทธิประโยชน์ของบุคคลอื่นนั้น หมายถึง บรรทัดฐานทางกฎหมาย (Legal rule) ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติหรือกฎข้อบังคับ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ปกป้องบุคคลใดๆ หรือกลุ่มบุคคล

¹⁴ *Ibid.* p.68.

¹⁵ Mathias Reimann and Joachim Zekoll, *Introduction to German Law*, 2nd ed., (Netherlands: Kluwer Law International, 2005), pp.212-213.

¹⁶ Peter Schlechtriem, Freiburg, “Civil liability for Economic Loss Germany”, *15th International Congress of Comparative Law*, Bristol, England 26 July to 1 August, 1998.

¹⁷ Jean Limpens, Robert M. Kruithof, Anne Meinertzhagen - Limpens, *supra* note 13, p.70.

ใดบุคคลหนึ่งไม่ให้มีการละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิทางกฎหมาย (Rechtsgüter) แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายที่จะอยู่ในบริบทของมาตรา 823 วรรคสองนี้ยังต้องขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายด้วยเช่นกัน¹⁸

โดยทฤษฎีความรับผิดชอบสัมพัทธ์ได้จำกัดประเภทของโจทก์ผู้เสียหายและประเภทความเสียหายที่จะสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 823 วรรคสอง ไว้ดังนี้¹⁹

ก. ข้อจำกัดประเภทของโจทก์ (Limited classes of plaintiff)

บุคคลที่จะมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนโดยอาศัยมาตรา 823 วรรคสอง ได้นั้น จะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายนั้นมุ่งประสงค์ที่จะปกป้องคุ้มครอง และการที่จะทราบว่าบุคคลเหล่านี้เป็นใครบ้างนั้นจะต้องพิจารณาจากกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อปกป้องคุ้มครองนั่นเอง

ข. ข้อจำกัดประเภทความเสียหาย (Limited kind of damage)

ต้องเป็นความเสียหายที่เกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายดังกล่าวเท่านั้น และต้องเป็นความเสียหายที่กฎหมายนั้นมุ่งประสงค์ที่จะป้องกันมิให้เกิดความเสียหายเช่นนั้นขึ้น ผู้เสียหายจึงจะมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้

3) หลักเกณฑ์ความรับผิดตามมาตรา 823 วรรคสอง

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 823 วรรคสอง บัญญัติว่า “หน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคต้นย่อมใช้กับกรณีที่บุคคลได้ฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่น ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนกฎหมายเป็นไปได้แม้ไม่มีความผิด ให้ผู้นั้นมีหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเฉพาะกรณีที่ได้กระทำผิด” ซึ่งผู้เขียนขออธิบายถึงหลักเกณฑ์ของมาตราดังกล่าวโดยแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้

ก. ประโยคแรกของมาตรา 823 วรรคสอง

ประโยคแรกของมาตรา 823 วรรคสอง กำหนดไว้ว่า “หน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคต้นย่อมใช้กับกรณีที่บุคคลได้ฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่น...” ซึ่งข้อความในประโยคแรกนี้กำหนดให้องค์ประกอบของ “การฝ่าฝืนกฎหมาย” เข้าแทนที่องค์ประกอบของ “การฝ่าฝืนสิทธิประโยชน์ที่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 823 วรรคแรก” ส่วนองค์ประกอบในข้อที่ว่าจำเลยเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย และความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายตามที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 823 วรรคแรก ย่อมนำมาบังคับใช้กับ

¹⁸ Ibid, pp.66-67.

¹⁹ Ibid, p.67.

มาตรา 823 วรรคสองด้วยเช่นกัน²⁰ ซึ่งความมิชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 823 วรรคสองนี้มาจากแนวคิดของการคุ้มครองบรรทัดฐานทางกฎหมาย (protective norm) หรือที่กฎหมายเยอรมันเรียกว่า “Schutzgesetz”²¹

ข. ประโยคที่สองของมาตรา 823 วรรคสอง

ประโยคที่สองของมาตรา 823 วรรคสอง กำหนดไว้ว่า “...ในกรณีที่การฝ่าฝืนกฎหมายเป็นไปได้แม้ไม่มีความผิดให้ผู้นั้นมีหน้าที่ชดเชยค่าสินไหมทดแทนเฉพาะกรณีที่ได้กระทำผิด” ซึ่งข้อความในประโยคที่สองนี้แสดงให้เห็นว่า การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อยังคงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน แม้ว่าการฝ่าฝืนกฎหมายเช่นนั้นอาจทำให้บุคคลต้องรับผิดโดยไม่ต้องมีเจตนาหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม²²

ด้วยเหตุนี้ ความรับผิดทางแพ่งตามมาตรา 823 วรรคแรกและมาตรา 823 วรรคสอง จึงเป็นความรับผิดที่ยุ่บนพื้นฐานของความผิด (liability based on fault) โดยประโยคที่สองของมาตรา 823 ทำให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า หากกฎหมายใดกำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนต้องรับผิดโดยไม่ต้องมีความผิด (irrespective of fault) ความรับผิดทางแพ่งตามมาตรา 823 วรรคสอง จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้กระทำความผิด (some fault can be found in the wrongdoer)²³ แต่จากการศึกษาดำรงกฎหมายละเมิดของไทยจะเห็นได้ว่า นักนิติศาสตร์ไทยส่วนใหญ่ได้อธิบายหลักในมาตรา 823 วรรคสองไว้แตกต่างจากที่ผู้เขียนได้ศึกษามานี้ ซึ่งรายละเอียดจะขอล่าวไว้ในบทที่ 5 ต่อไป

ดังนั้น ความรับผิดทางแพ่งอันเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่นตามมาตรา 823 วรรคสอง จึงอาจเกี่ยวพันกับความรับผิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอื่นก็ได้ ตัวอย่างเช่น คดี The fowl pest case (BGHZ 51,91) จำเลยเป็นผู้ผลิตวัคซีนซึ่งปรากฏว่ามีเชื้อแบคทีเรียปนเปื้อนอยู่ เป็นเหตุให้ไก่ในฟาร์มของโจทก์ที่ได้รับวัคซีนดังกล่าวต้องตายเป็นจำนวนมาก ซึ่งถือว่าเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายพิเศษ ได้แก่ พระราชบัญญัติยา (The Medicine Act) ซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาว่า The Medicine Act เป็นกฎหมายที่มุ่งประสงค์คุ้มครองตามความหมายในมาตรา 823 วรรคสอง แต่อย่างไรก็ตาม ความรับผิดของจำเลยนี้ย่อม

²⁰ E.J. Cohn, *supra* note 3, p.157.

²¹ Markesinis, Basil S, The German Law of Obligations volume II The Law of Torts: A Comparative Introduction, 3rd ed., (Oxford: Clarendon Press, 1997), p.890.

²² E.J.Cohn, *supra* note 3, p.157.

²³ Markesinis, Basil S, *supra* note 21, p.891.

เกี่ยวพันกับความรับผิดตามมาตรา 823 วรรคแรกด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น การฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการจราจรทางบก (Road Traffic Act) หรือระเบียบคำสั่งของเจ้าพนักงานตำรวจที่ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งถือว่าเป็นการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่มุ่งประสงค์ปกป้องคุ้มครอง (protective norm) ซึ่งความรับผิดอันเกิดจากการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการจราจรทางบกนี้ก็ยังคงต้องใช้ควบคู่กับความรับผิดตามมาตรา 823 วรรคสอง ซึ่งความจริงแล้วความรับผิดดังกล่าวยังต้องอาศัยมาตรา 823 วรรคแรกด้วยเช่นกัน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ามาตรา 823 วรรคสอง ถือเป็นเหตุแห่งความรับผิดทางแพ่งที่เพิ่มขึ้นมา (an addition cause of liability) ไม่เป็นการลบล้างความรับผิดที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอื่นออกไป²⁴

4) ลักษณะของกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่น

กฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่นตามมาตรา 823 วรรคสองนี้ อาจปรากฏอยู่ในรูปของกฎหมายเอกชน กฎหมายมหาชน พระราชกฤษฎีกา กฎหมายท้องถิ่น กฎระเบียบเกี่ยวกับอาหารและยา และคำสั่งของเจ้าพนักงานตำรวจก็ได้²⁵ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกฎหมายอาญา ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมุ่งประสงค์ที่จะปกป้องบุคคลใดคนหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลใด แทนที่จะมุ่งคุ้มครองประชาชนโดยทั่วไป ประเภทของความเสียหายที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายแก่ร่างกาย ความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพย์สิน หรือความเสียหายทางเศรษฐกิจ แต่เพียงอย่างเดียว เนื่องจากความเสียหายที่จะได้รับการชดเชยจะต้องเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากภัยอันตรายใดๆ ซึ่งเป็นภัยอันตรายที่กฎหมายนั้นมุ่งประสงค์ที่จะลดบรรเทาหรือกำจัดภัยอันตรายดังกล่าวมิให้เกิดมีขึ้นนั่นเอง²⁶

ในเรื่องนี้มีนักกฎหมายเยอรมันให้ความเห็นไว้ว่า เป็นเรื่องยากที่จะให้ความหมายของคำว่า “กฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่น” แต่อย่างไรก็ดี มีแนวโน้มร่วมกันว่ากฎหมายตามมาตรา 823 วรรคสอง มีความหมายถึง กฎหรือระเบียบใดๆ ที่กำหนดข้อปฏิบัติแห่งสังคมไว้ (the rule refers to any kind of legal norm) ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา เป็นต้น ตัวอย่างเช่น กฎหมายจราจร (police ordinances) ซึ่งเป็นกฎหมายที่สำคัญและจัดอยู่ในความหมายของมาตราดังกล่าว โดยศาลสูงเยอรมันได้มีคำพิพากษาลงมาว่ากฎหมายที่มุ่งประสงค์คุ้มครองสาธารณชนโดยทั่วไป เพียงแต่เอกชนส่วนตัวได้รับประโยชน์ด้วย

²⁴ *Ibid*, pp.890 - 891.

²⁵ *Ibid*, p.890.

²⁶ Konrad Zweigert and Hein Kötz, *supra* note 4, p.642.

ทางอ้อม ไม่อยู่ในความหมายของมาตรา 823 วรรคสองนี้ โดยศาลเห็นว่า กฎหมายที่จะอยู่ในความหมายของมาตรา 823 วรรคสอง นี้จะต้องเป็นกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลหนึ่งหรือหลายคนหรือบุคคลจำพวกใดจำพวกหนึ่ง ซึ่งโจทก์มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ถึงแม้ว่ากฎหมายนั้นมีที่ประสงค์จะคุ้มครองสาธารณชนโดยทั่วไปนอกเหนือจากคุ้มครองบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือจำพวกใดจำพวกหนึ่งอยู่ด้วยเหมือนกันก็ตาม²⁷ และความเสียหายที่จะได้รับการชดเชยนั้นจะต้องเป็นความเสียหายที่เกิดจากภัยอันตรายที่กฎหมายดังกล่าวมุ่งประสงค์ที่จะลดหรือขจัดภัยอันตรายเหล่านั้น ถ้าหากกฎหมายมุ่งประสงค์ที่จะปกป้องความเสียหายต่อร่างกายและความเสียหายต่อทรัพย์สินเท่านั้น การจะเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว (pure economic loss) โดยอ้างมาตรา 823 วรรคสอง ย่อมไม่สามารถใช้ได้

ตัวอย่างเช่น คดี BGHZ 19,114 ศาลได้มีคำพิพากษาให้การรถไฟ (The Federal Railways) ต้องรับผิดชอบแพ่งต่อผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย “The Imperial law of liability” แต่การรถไฟไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายเอาจากบุคคลที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุดังกล่าวโดยอ้างเหตุที่ว่า บุคคลที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นนั้นได้กระทำความผิดตามมาตรา 315 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ในความผิดฐานประมาทเลินเล่ออันก่อให้เกิดอันตรายแก่การเดินรถไฟเพื่อให้บริการรถไฟตามมาตรา 823 วรรคสอง คดีนี้ศาลได้มีคำพิพากษาว่า แม้ว่าบทบัญญัติมาตรา 315 ของประมวลกฎหมายอาญาจะเป็นกฎหมายที่มุ่งประสงค์คุ้มครองบุคคลอื่น (protective statute) ตามความหมายของมาตรา 823 วรรคสอง แต่บทบัญญัติดังกล่าวมิได้เพื่อคุ้มครองมิให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคลเท่านั้น มิได้บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินของทางการรถไฟมิให้เสียหายด้วยแต่อย่างใด²⁸ เนื่องจากในคดีนี้การรถไฟไม่ได้ถูกระทำละเมิดต่อทรัพย์สินของการรถไฟโดยตรง แต่เป็นเพราะกฎหมาย “The Imperial law of liability” ได้กำหนดให้การรถไฟมีหน้าที่ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้โดยสารจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นนั้น

ดังนั้น ประเภทของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง และประเภทของความเสียหายที่ได้รับการป้องกัน ถือเป็นข้อจำกัดในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามบริบทในมาตรา 823 วรรคสอง²⁹ โจทก์จึงต้องแสดงให้เห็นว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ร่างกฎหมายประสงค์ที่จะป้องกัน

²⁷ E.J.Cohn, *supra* note 3, p.157.

²⁸ Konrad Zweigert and Hein Kötz, *supra* note 4, p.642.

²⁹ Nigel G. Foster, *supra* note 6, pp.233 -234.

มิให้เกิดขึ้น นอกจากนี้โจทก์ยังต้องแสดงให้เห็นว่าตนอยู่ในกลุ่มบุคคลที่ผู้ร่างกฎหมายประสงค์ที่จะให้ได้รับการเยียวยาในทางแพ่งนั้นด้วย³⁰

5) แนวคำพิพากษาของศาลเยอรมันในการปรับใช้มาตรา 823 วรรคสอง

เมื่อได้ศึกษาถึงมูลเหตุในการร่างกฎหมายและหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบของมาตรา 823 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันแล้ว ต่อไปจะได้พิจารณาคำพิพากษาของศาลสูงเยอรมันว่าได้วางแนวทางเกี่ยวกับเรื่องความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่นไว้อย่างไร โดยมีตัวอย่างคำพิพากษาของศาลสูงเยอรมันตัดสินไว้ดังนี้

กรณีที่ 1 คำพิพากษาของศาลสูงเยอรมัน (BGHZ 26, 42) จำเลยเป็นเจ้าของธุรกิจรถประจำทางโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานให้ประกอบการรถประจำทางดังกล่าว ซึ่งในใบอนุญาตดังกล่าวได้ห้ามมิให้จำเลยเดินรถโดยสารบริการตามเส้นทางที่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน โจทก์คือ การรถไฟ (The German Federal Railways) ได้ฟ้องว่า จำเลยเดินรถประจำทางขนส่งผู้โดยสารในเส้นทางที่ไม่ได้รับอนุญาต มิฉะนั้นแล้วผู้โดยสารส่วนใหญ่อาจใช้บริการของการรถไฟ การกระทำของจำเลยดังกล่าวทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายอันเป็นผลจากการที่จำเลยเดินรถประจำทางในเส้นทางที่ไม่ได้รับอนุญาตดังกล่าวนี้ โจทก์เรียกร้องค่าเสียหายโดยเอาจำนวนเที่ยวการเดินทางและจำนวนผู้โดยสารมาคิดรวมเป็นค่าเสียหายของโจทก์ แต่จำเลยได้โต้แย้งว่ากฎหมาย “The Act on the Carriage of Persons” ไม่ใช่กฎหมายที่มุ่งประสงค์ปกป้องคุ้มครองโจทก์ ในคดีนี้ศาลสูงของเยอรมัน (Bundesgerichtshof) เห็นพ้องด้วยกับศาลอุทธรณ์ที่ตัดสินว่ากฎหมาย “The Act on Carriage of Persons” เป็นกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองโจทก์ตามความหมายของมาตรา 823 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้ผู้ประกอบการต้องได้รับใบอนุญาตเดินรถขนส่งด้วยยานพาหนะจากเจ้าพนักงานและกำหนดโทษสำหรับการเดินรถขนส่งโดยไม่ได้รับการอนุญาต

คำถามที่สำคัญก็คือ ผู้ร่างกฎหมายมีความประสงค์ที่จะปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของการรถไฟหรือไม่ ซึ่งสถานะพิเศษของการรถไฟของเยอรมันภายใต้กรอบโครงสร้างทางกฎหมายของการขนส่งคนโดยสาร ปรากฏข้อเท็จจริงว่า มาตรา 14 ของพระราชบัญญัติขนส่งคนโดยสาร (The Act on Passenger Transport) ได้ยกเว้นให้การรถไฟของเยอรมันไม่ต้องมีใบอนุญาต และมาตรา 27 วรรคสอง กำหนดให้แต่เพียงการรถไฟของเยอรมันแจ้งถึงเส้นทางเดินรถประจำ นอกจากนี้ตามมาตรา 5 ของพระราชกฤษฎีกาที่ออกตามความในพระราชบัญญัติ

³⁰ Markesinis, Basil S. *supra* note 20, p.891.

ขนส่งคนโดยสาร ที่ว่าต้องได้รับความเห็นจากการรถไฟ ถ้ามีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินกิจการคมนาคมขนส่งว่าอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติขนส่งคนโดยสารหรือไม่ หรือเป็นประเภทคมนาคมขนส่งที่ขึ้นอยู่กับการดำเนินกิจการคมนาคมประเภทใด มาตรา 9 วรรคแรก บัญญัติให้การขอใบอนุญาตเส้นทางเดินรถระหว่างประเทศต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการประจำภาคของการรถไฟ ตามมาตรา 11 วรรคสองของพระราชกฤษฎีกา ใบอนุญาตสำหรับการให้บริการเส้นทางประจำจะไม่ได้รับอนุญาต ถ้าบริษัทที่ตั้งขึ้นมาใหม่แข่งขันอย่างไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการปัจจุบัน

บทบัญญัติเหล่านี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การรถไฟได้รับสิทธิที่จะเข้าแทรกแซงเหมือนกับเป็นผู้คุ้มครองผลประโยชน์ของสาธารณะ (public interest) ที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคม ซึ่งการรถไฟอาจจะได้แย้งสิ่งที่เป็นผลร้ายหรือทำให้เสียเปรียบต่อผลประโยชน์ของการรถไฟ โดยพระราชบัญญัติขนส่งคนโดยสาร (The Act on Passenger Transport) มาตรา 17 และมาตรา 24 กำหนดให้ เจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะควบคุมอัตราค่าโดยสารและเงื่อนไขในการเดินรถเพื่อเป็นการปกป้องการรถไฟมิให้ได้รับความเสียหายจากการแข่งขันโดยวิธีการตัดราคา ความสำคัญของพระราชบัญญัติขนส่งคนโดยสารอยู่ที่ข้อเท็จจริงที่ว่า พระราชบัญญัติขนส่งคนโดยสาร (The Act on Passenger Transport) ควบคุมจำกัดการแข่งขันระหว่างการดำเนินกิจการขนส่งต่างๆ เพราะว่าสภานิติบัญญัติได้แบ่งภาระหน้าที่ของสาขาการขนส่งในแต่ละประเภท ซึ่งจะสามารถทำให้บรรลุผลภายในโครงสร้างของการคมนาคมขนส่งและกรอบโครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยรวม สภานิติบัญญัติได้อาศัยสิ่งที่มีความสำคัญเป็นพิเศษเกี่ยวกับผลประโยชน์ของการรถไฟ บนข้อสันนิษฐานที่ว่า การรักษาไว้ซึ่งประสิทธิภาพของการรถไฟต้องเป็นการประกันประโยชน์สาธารณะ³¹

กรณีที่ 2 คำพิพากษาของศาลสูงเยอรมัน (BGHZ 15,315)³² โจทก์จดทะเบียนก่อตั้งเป็นสมาคมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบวิชาชีพที่ปรึกษาทางกฎหมาย (The Act concerning Legal Counselors) ซึ่งมาตรา 1 ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อจะปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์และส่งเสริมวิชาชีพของ Hamburg Bar ส่วนจำเป็นเป็นสมาคมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการเคหะเพื่อปกป้องสิทธิประโยชน์ของสมาชิก โดยมีบริการให้คำปรึกษาทางกฎหมายแบบวาจาโดยไม่คิดค่าธรรมเนียม แต่หากเป็นลายลักษณ์อักษร

³¹ BGHZ 26, 42 (VI ZR 314/55).

³² BGHZ 15,315 (I ZR 147/53).

จะเสียต้องเสียค่าธรรมเนียม นอกจากนี้ยังมีการให้บริการเป็นตัวแทนดำเนินการทางศาลด้วย โดยคิดค่าบริการตามอัตราค่าบริการเช่นเดียวกับที่ปรึกษาทางกฎหมาย คดีนี้โจทก์ได้ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งห้ามจำเลยให้บริการคำปรึกษาทางกฎหมาย ซึ่งในคดีนี้ศาลสูงเยอรมันได้มีคำวินิจฉัยว่ากฎหมายเกี่ยวกับการให้บริการทางกฎหมายที่ได้กำหนดว่า ผู้ให้บริการคำปรึกษาทางกฎหมายจะต้องเป็นสมาชิกที่มีคุณสมบัติของ The Bar นั้น มีวัตถุประสงค์สองประการด้วยกัน กล่าวคือ ประการแรก เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจว่าจะได้รับคำปรึกษาจากองค์กรวิชาชีพที่มีกฎระเบียบวินัยและมีคุณสมบัติตามกฎหมาย ประการที่สอง เพื่อเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของ The Bar จากการแข่งขันของบุคคลหรือองค์กรที่ไม่ได้อยู่ภายใต้ระเบียบวินัยหรือข้อบังคับอย่างเดียวกันกับนักกฎหมายโดยวิชาชีพที่มีคุณสมบัติ ทำให้ข้อเรียกร้องที่กล่าวว่า สมาคมของจำเลยไม่สามารถเรียกเก็บค่าบริการเต็มจำนวนนั้นได้รับการยอมรับ แม้ว่าศาลจะพิจารณาว่า ค่าธรรมเนียมที่ต่ำลงอาจมีขึ้นได้เพียงพอให้ครอบคลุมถึงค่าใช้จ่ายของสมาคมดังกล่าวนั่นเอง

กรณีที่ 3 คำพิพากษาของศาลสูงเยอรมัน (BGHZ 29, 100)³³ โจทก์เป็นเจ้าของหุ้นไม่มีประกันของบริษัทที่อยู่ระหว่างการชำระบัญชี โจทก์ได้ฟ้องผู้จัดการบริษัทเป็นจำเลยโดยกล่าวว่าจำเลยได้ฝ่าฝืนหน้าที่ที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 64 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบของบริษัทจำกัด (Limited Liability Companies Act) เนื่องจากจำเลยไม่ทำการชำระบัญชีของบริษัทตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายจากการให้สินเชื่อแก่บริษัทของจำเลย ศาลสูงเยอรมันมีความเห็นว่า วัตถุประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวก็เพื่อคุ้มครองผู้ที่อยู่ในฐานะเจ้าของหุ้นของบริษัทจากการเสี่ยงต่อความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น โดยโจทก์จะต้องพิสูจน์ว่า โจทก์อยู่ในกลุ่มบุคคลที่กฎหมายมุ่งประสงค์ที่จะปกป้องคุ้มครอง และต้องแสดงให้เห็นว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่กฎหมายต้องการที่จะหลีกเลี่ยงมิให้เกิดขึ้น โจทก์จะสามารถใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 823 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันได้ ถ้าหากได้พิสูจน์สิ่งที่กล่าวมาทั้งสองประการนี้

กรณีที่ 4 คำพิพากษาของศาลสูงเยอรมัน (BGHZ 39, 358) โจทก์เป็นเจ้าของอาคารได้ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น โดยอ้างว่า อาคารของโจทก์ได้เกิดรอยแตกร้าวอันเนื่องมาจากการสร้างฐานอาคารที่ไม่ได้รับการตรวจสอบอย่างถูกต้องและเหมาะสมจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น เนื่องจากคดีนี้ไม่ปรากฏว่ามีความเสียหายต่อร่างกายหรือทรัพย์สินเกิดขึ้นแต่อย่างใด ศาลสูงเยอรมันได้ปฏิเสธข้อเรียกร้องของโจทก์ดังกล่าวเพราะเห็นว่า วัตถุประสงค์ของ

³³ BGHZ 29, 100 (VI ZR 245/57).

บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีหน้าที่ในการตรวจสอบการสร้างอาคาร ก็เพื่อต้องการป้องกันมิให้เกิดอันตรายแก่ประชาชน และไม่ให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของผู้อื่น แต่กฎหมายดังกล่าวมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะปกป้องคุ้มครองผู้ซื้ออาคารที่ได้รับความเสียหายเพราะต้องชำระราคาแพงกว่าที่ควรจะเป็น³⁴

4.2 หลักความรับผิดเพื่อละเมิดของกฎหมายฝรั่งเศส

ความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นของกฎหมายฝรั่งเศสนั้น ถือว่ากฎหมายที่มีโทษทางอาญาอันเป็นความรับผิดชอบทางแพ่งเสมอ ดังนั้น การฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายที่มีโทษทางอาญาจึงถือเป็นความผิดในกฎหมายแพ่งอันเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา 1382 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส³⁵ ซึ่งเป็นหลักทั่วไปว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิดโดยมีมาตรา 1383 เป็นบทขยายความดังนี้

มาตรา 1382 บัญญัติว่า “การกระทำใดๆของมนุษย์อันเป็นเหตุทำความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือ ย่อมบังคับบุคคลผู้กระทำความเสียหายโดยความผิดของเขานั้น ให้ทดแทนความเสียหาย”³⁶

มาตรา 1383 บัญญัติว่า “ทุกคนต้องรับผิดชอบในความเสียหายซึ่งเขาได้กระทำขึ้นไม่เพียงแต่กระทำโดยจงใจ แต่ต้องรับผิดชอบในความประมาทเลินเล่อของเขาด้วย”³⁷

จากบทบัญญัติมาตราดังกล่าวข้างต้นนี้สามารถแยกองค์ประกอบความรับผิดทางละเมิดที่สำคัญของกฎหมายฝรั่งเศสได้ 3 ประการ คือ³⁸

³⁴ BGHZ 39, 358.

³⁵ Raymond Youngs, *English, French and German Comparative Law*, (Great Britain: Cavendish Publishing Limited, 1998), p.229.

³⁶ Article 1382 “Any act which a person causes damage to another makes the person whose fault the damage occurred liable to make reparation for such damage.”

³⁷ Article 1382 “Everyone is responsible for the damage which he has caused not only by his intentional actions, but by his negligence or carelessness.”

³⁸ จี๊ด เศรษฐบุตร, *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2545), น.69-70.

(1) ความเสียหาย (Préjudice)

(2) ความผิด (Faute)

(3) ความสัมพันธ์แห่งเหตุและผลระหว่างความผิดและความเสียหายนั้น (Relation de cause à effect la faute et le préjudice)

บทบัญญัติทั้งสองมาตรากำหนดเกี่ยวกับความรับผิดเนื่องจากการกระทำของตนเอง (Liability Based on One's Own Act) เอาไว้โดยทั้งสองมาตราต่างพิจารณาเกี่ยวกับองค์ประกอบในเรื่องความผิด (Faute) เป็นเงื่อนไขของความมีอยู่ของความรับผิดเพื่อละเมิด โดยเงื่อนไขดังกล่าวมีที่มาจากหลักที่ว่าจะไม่มีความรับผิดโดยทางละเมิดโดยที่ไม่มีความผิด (il n'y a pas de responsabilité sans faute)³⁹ ซึ่งจะเห็นได้ว่า มาตรา 1382 และมาตรา 1383 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสเมื่อรวมกันแล้วจะมีข้อความเท่ากับมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมีที่แตกต่างกันก็คือ บทบัญญัติเรื่องละเมิดของฝรั่งเศสแบ่งความรับผิดทางละเมิดอันเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่อออกต่างหากจากกัน การกระทำโดยจงใจเป็นเรื่องละเมิด (délits) ส่วนการกระทำโดยประมาทเลินเล่อเป็นเรื่องคล้ายละเมิด (Quasi-Délits)⁴⁰

มาตรา 1382 นี้ให้อำนาจแก่ศาลเป็นอย่างมากในอันที่จะวินิจฉัยว่าการกระทำใดเป็นการกระทำที่บุคคลผู้มีความรอบคอบและอยู่ในพฤติการณ์ภายนอกเช่นนั้นจะไม่กระทำอันจะถือได้ว่าเป็นความผิด ในทางปฏิบัติศาลฝรั่งเศสถือเอาคำพิพากษาในคดีก่อนๆ เป็นแนววินิจฉัย นอกจากนั้นศาลและนักนิติศาสตร์ต่างมีความเห็นตรงกันว่า “fault” นี้มิได้จำกัดอยู่เฉพาะการกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงการทำผิดหน้าที่ทั่วไปที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหายด้วยดังที่ Savotier ได้กล่าวไว้อย่างชัดแจ้งว่า “fault consists not only in the breach of particular duties imposed directly by the law, but in the breach of a general duty not to injure other..”⁴¹ เนื่องจากกฎหมายฝรั่งเศสมิได้แยกความแตกต่างระหว่าง unlawfully และ fault โดยทั้งคู่ต่างรวมอยู่ในแนวคิดเรื่อง “fault” ถ้าจำเลยกระทำเพื่อ

³⁹ ประณิต ภูมิถาวร, “ภาพรวมโดยทั่วไปของความรับผิดเพื่อละเมิดของประเทศฝรั่งเศส”, เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายแพ่งเปรียบเทียบ (ภาคบัณฑิตศึกษา).

⁴⁰ วิชา มั่นสกุล, “ความรับผิดเพื่อละเมิดในการกระทำของตนเอง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), น.35.

⁴¹ จรัญ ภักดีธนากุล, หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 981/2531.

ป้องกันตนเอง กระทำด้วยความจำเป็นหรือกระทำไปภายใต้เงื่อนไขที่จะทำให้การกระทำชอบด้วยกฎหมายอย่างอื่น หรือจำเลยกระทำไปเท่าที่วิญญูชนในภาวะเช่นนั้นจะพึงกระทำแล้ว จำเลยก็ไม่มี “fault” และไม่ต้องรับผิดชอบ⁴² ซึ่งหลักเกณฑ์ทั้งสามประการดังกล่าวข้างต้นผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ให้ครบถ้วน

4.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีความรับผิดชอบสัมพัทธ์

สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีความรับผิดชอบสัมพัทธ์ (Theory of relative liability) นี้ไม่เป็นที่รู้จักในประเทศฝรั่งเศส เนื่องจากความรับผิดชอบทางละเมิดของฝรั่งเศสประกอบด้วย องค์ประกอบสามประการ คือ 1.ความผิด (Fault) 2.ความเสียหาย (Damage) 3.ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) และได้เคยมีการเสนอหลักการของ ความรับผิดชอบสัมพัทธ์ (Relative Liability) ขึ้นมาเป็นองค์ประกอบที่ 4 แต่ก็ได้ถูกปฏิเสธในหลักการในที่สุด แต่ทั้งนี้ ก็ได้หมายความว่านักนิติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสและผู้พิพากษาไม่ได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ในทำนองเดียวกันกับประเทศที่ใช้หลักความรับผิดชอบสัมพัทธ์ (Relative Liability) ในขณะที่ศาลเยอรมันได้พิพากษายกฟ้องโจทก์โดยอาศัยแนวคิดในเรื่องความรับผิดชอบสัมพัทธ์ ซึ่งก็เป็นไปได้ว่าศาลในประเทศฝรั่งเศส ก็จะพิพากษายกฟ้องโจทก์ที่ได้กระทำในลักษณะเช่นเดียวกันนี้เนื่องมาจากการขาดหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเสียหายหรือเพราะว่าความเสียหายนั้นไกลเกินกว่าเหตุ (too remote)

4.2.2 ความเห็นของนักนิติศาสตร์ฝรั่งเศส

แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีความรับผิดชอบสัมพัทธ์ (Theory of relative liability) ใช่ว่าจะไม่เป็นที่รู้จักเสียทีเดียวในหมู่นักนิติศาสตร์และผู้พิพากษาในประเทศฝรั่งเศส ดังจะเห็นได้จากท่าน Planiol นักนิติศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ที่ได้เคยให้คำอธิบายแนวคิดที่บังเอิญตรงกับหลักความรับผิดชอบสัมพัทธ์ได้อย่างน่าประหลาดใจ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากวันที่มีการเผยแพร่คำอธิบายแนวความคิดนั้น ประกอบกับข้อเท็จจริงว่า ท่าน Planiol ไม่มีความรู้เกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบสัมพัทธ์ที่ได้มีการ

⁴² เพชรน้อย สรรคนุรา นุรักษ์, “ความมิชอบด้วยกฎหมายในละเมิด: ศึกษาในแง่ประวัติศาสตร์และหลักกฎหมายเปรียบเทียบ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), น.37.

พัฒนาขึ้นในประเทศเยอรมันเลย โดยท่าน Planiol มีความเห็นในคำตัดสินของศาลฎีกาฝรั่งเศส (Cour de cassation) ซึ่งได้ตัดสินว่า นายจ้างจะต้องรับผิดชอบอุบัติเหตุต่อลูกจ้างในสถานที่ทำงานซึ่งลูกจ้างได้ทำงานเกินเวลาที่กฎหมายอนุญาต ซึ่งท่าน Planiol มีความเห็นว่าสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างเหตุและผลยังไม่ได้รับการพิสูจน์ โดยท่าน Planiol ได้กล่าวไว้ว่า

“ดังนั้น เราต้องค้นหาหลักเกณฑ์อื่นที่สามารถให้คำจำกัดความที่แน่นอนถึงขอบเขตความรับผิดชอบสำหรับการกระทำที่น่าตำหนิ (liability for culpable conduct) และสามารถทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าการกระทำที่น่าตำหนินั้นเป็นเหตุซึ่งสามารถคาดคะเนได้ว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ ซึ่งที่จริงแล้วการกระทำที่น่าตำหนิย่อมมีความสัมพันธ์กับความรู้สำนึกของผู้กระทำ (culpable conduct is relative in the sense) โดยขอบเขตของความเสียหายจะถูกจำกัดโดยเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ได้ถูกฝ่าฝืน

ความผิดที่เกิดขึ้นเนื่องจากการบกพร่องต่อหน้าที่นั้น กฎหมายให้สิทธิเฉพาะแต่บุคคลที่จำเลยมีหน้าที่จะต้องกระทำต่อเท่านั้นที่จะสามารถเรียกร้องค่าเสียหายอันเนื่องจากการบกพร่องต่อหน้าที่ดังกล่าวได้ และผู้เสียหายจะเรียกร้องค่าเสียหายได้ก็แต่เฉพาะความเสียหายที่เกี่ยวข้องเท่านั้น อันหมายถึง ความเสียหายต่อสิทธิประโยชน์ซึ่งกฎหมายนั้นมุ่งประสงค์ที่จะปกป้องคุ้มครอง”

ทฤษฎีที่ท่าน Planiol ได้กล่าวไว้ข้างต้นนี้อาจไม่ได้รับความสนใจในประเทศฝรั่งเศสเท่าใดนักและผู้พิพากษาก็ยังคงตัดสินคดีโดยใช้หลักความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (Causation) โดยมีได้คำนึงถึงข้อจำกัดของขอบเขตหน้าที่ในการระมัดระวังของบุคคล แต่อย่างไรก็ดีศาลฎีกาฝรั่งเศส (Cour de cassation) ก็ได้มีการนำข้อสันนิษฐานมาใช้ในการพิจารณาคดีซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่ามีลักษณะที่คล้ายกับหลักความรับผิดชอบสัมพัทธ์ (Concept of relative liability)

จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า ในการพิจารณาคดีแพ่งได้มีการยกฟ้องโดยเหตุที่ว่ากฎหมายที่ถูกฝ่าฝืนนั้นเป็นกฎหมายที่มีความประสงค์จะปกป้องโดยทั่วไป (General) มากกว่าที่จะปกป้องผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ทำให้คดีที่ตามมาภายหลังก็จะถูกพิพากษายกฟ้องโดยอาศัยหลักเกณฑ์เดียวกัน

นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาของศาลฎีกาฝรั่งเศส (Cour de cassation) คดีหนึ่งที่ได้นำหลักความรับผิดชอบสัมพัทธ์มาปรับใช้ โดยมีข้อเท็จจริงในคดีว่า ปราสาทและบริเวณของปราสาทได้ขึ้นทะเบียนภายใต้กฎหมายที่ชื่อว่า Law of 31 Dec. 1913 และ Law of 2 May 1930 ซึ่งภายหลังต่อมาเจ้าของที่ดินที่อยู่ติดกับปราสาทได้ตัดต้นไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เป็นทิวทัศน์ของปราสาทดังกล่าวนั้น ทำให้ทัศนียภาพเปลี่ยนแปลงไป เจ้าของปราสาทจึงได้ยื่นฟ้องเจ้าของที่ดินที่ติดกันเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย ศาลชั้นต้นได้พิพากษายกฟ้องโจทก์

และศาลฎีกาฝรั่งเศส (Cour de cassation) ก็ได้พิพากษายืนตาม ซึ่งอาจบอกเป็นนัยได้ว่าศาลได้เห็นด้วยกับหลักความรับผิดชอบสัมพัทธ์ (Concept of relative liability) โดยศาลถือว่ากฎหมาย Law of 31 Dec.1913 ไม่ได้ประสงค์ที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิปัจเจกชน (private rights) ของเจ้าของอาคารที่ได้จดทะเบียนไว้ แต่กฎหมายนั้นได้มุ่งประสงค์ที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิสาธารณะ (public rights) ของประเทศนั่นเอง⁴³

4.3 หลักความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์

ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษ มีวิวัฒนาการมาจากแนวคิดทางกฎหมายโรมันเช่นเดียวกับกฎหมายของประเทศอื่นๆในภาคพื้นยุโรป แต่ได้กำหนดความรับผิดชอบเพื่อการกระทำลักษณะละเมิดในลักษณะเฉพาะเป็นเรื่อยๆไป ซึ่งละเมิดของประเทศอังกฤษที่เทียบเคียงได้กับความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายนั้น ได้แก่ ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการฝ่าฝืนต่อหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติ (Breach of statutory duty) โดยทฤษฎีความรับผิดชอบสัมพัทธ์ได้มีการพัฒนาเป็นอย่างมากในความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมาย โดยการจำกัดประเภทของโจทก์ผู้เสียหายที่มีสิทธิจะฟ้องร้อง และลักษณะความเสียหายที่จะได้รับการชดใช้ ซึ่งการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลประเภทใดนั้นต้องพิจารณาจากกฎหมายว่า กฎหมายดังกล่าวบัญญัติขึ้นมาเพื่อประสงค์จะปกป้องบุคคลใด และจะต้องเป็นความเสียหายที่กฎหมายดังกล่าวประสงค์ที่จะป้องกันมิให้เกิดขึ้น⁴⁴

ข้อจำกัดทั้งสองประการดังกล่าวได้มีการอธิบายไว้ชัดเจนในคดี Knapp v Railway Executive⁴⁵ คดีนี้ศาลอุทธรณ์ได้นำทฤษฎีความรับผิดชอบสัมพัทธ์มาใช้อย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากพระราชบัญญัติที่มีชื่อว่า The Brighton and Chichester Railway Act, 1844 กำหนดให้มีการติดตั้งเครื่องป้องกันเมื่อใกล้ถึงทางรถไฟที่ตัดผ่านถนน คดีนี้คนขับรถมอเตอร์ไซด์ได้เบรกรถแต่เบรกไม่ทัน ทำให้เครื่องป้องกันซึ่งไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนดยื่นเข้าไปในช่องทางเดิน

⁴³ Jean Limpens, Robert M. Kruithof, Anne Meinertzhagen - Limpens, *supra* note 13, pp.64-65.

⁴⁴ *Ibid*, p.72.

⁴⁵ Knapp v Railway Executive, (1949) 2 All E.R.508 (C.A.).

รถไฟที่กำลังแล่นมา เป็นเหตุทำให้คนขับรถไฟได้รับบาดเจ็บ คนขับรถไฟจึงได้ฟ้องบริษัทรถไฟเป็นจำเลย แต่ศาลได้มีคำพิพากษายกฟ้องโจทก์ เนื่องจากเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวบัญญัติขึ้นมาเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ใช้ถนนมิให้ได้รับอันตรายจากรถไฟ มิได้คุ้มครองคนขับรถไฟจากความเสียหายที่เกิดขึ้นบนถนน

คดีที่อธิบายถึงความรับผิดชอบสัมพัทธ์โดยการจำกัดประเภทของความเสียหายที่จะได้รับใช้ได้แก่

กรณีที่ 1 คดี *Gorris v Scott* (1874)⁴⁶ จำเลยได้ขนส่งแกะของโจทก์ทางเรือ โดยจำเลยได้ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย *The Animals Order 1871* ซึ่งกำหนดให้เรือที่ขนส่งสัตว์ไว้บนดาดฟ้าเรือจะต้องใส่กรงสัตว์แยกไว้ ปรากฏข้อเท็จจริงว่า เจ้าของเรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายนี้ทำให้แกะที่ขนมาถูกคลื่นซัดลงทะเลและจมน้ำตายไป ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นหากแกะดังกล่าวอยู่ในกรงสัตว์ ศาลได้ยกฟ้องโจทก์เนื่องจากคำฟ้องของโจทก์ที่กล่าวว่ากระทำความผิดของจำเลยเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น โดยศาลเห็นว่า กฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติขึ้นเพื่อมุ่งประสงค์ที่จะป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคในระหว่างสัตว์ไม่ให้ติดต่อกัน ไม่ใช่เพื่อป้องกันแกะจากภัยทางทะเล กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นซึ่งกฎหมายต้องการคุ้มครอง⁴⁷

กรณีที่ 2 คดี *Close v Steel Company of Wales*⁴⁸ โจทก์เป็นลูกจ้างทำงานอยู่ในโรงงานของจำเลย โดยทำงานเกี่ยวกับเครื่องส่วานเจาะไฟฟ้า ปรากฏว่า ชิ้นส่วนของดอกส่วานได้แตกสะเก็ดและกระเด็นเข้าตาข้างซ้ายของโจทก์ทำให้ได้รับบาดเจ็บ *The House of Lord* ได้วินิจฉัยเรื่องการตีความกฎหมายในพระราชบัญญัติโรงงาน ค.ศ. 1973 ที่วางหลักเรื่องการจำกัดเขตเพื่อป้องกันเครื่องจักรอันตราย โดยศาลเห็นว่า จำเลยไม่ได้ฝ่าฝืนต่อหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน ค.ศ. 1973 ที่กำหนดให้นายจ้างมีหน้าที่ต้องทำที่กั้นในส่วนเครื่องจักรที่เป็นอันตรายเพื่อป้องกันมิให้คนงานสัมผัสส่วนของเครื่องจักรดังกล่าวที่กำลังทำงานอยู่ โดยศาลเห็นว่า โจทก์ไม่สามารถอ้างสิทธิจากกฎหมายดังกล่าวได้เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวมีเจตนารมณ์เพื่อจะปกป้องคนงานซึ่งมีโอกาสกระทบถูกบางส่วนเครื่องจักร

⁴⁶ *Gorris v Scott* (1874), L.R. 9 Ex. 125.

⁴⁷ Baker, Charles David, *Tort*, 6th ed., (London: Sweet & Maxwell, 1996), p.330.

⁴⁸ *Close v Steel Company of Wales, Ltd.* (1962) A.C.367, (1962) 2 All E.R. 953 (H.L.).

แต่ไม่ได้คุ้มครองคนงานจากอันตรายที่เกิดจากชิ้นส่วนที่กระเด็นออกจากเครื่องจักร ดังนั้นอันตรายจากการใช้ดอกสว่านในการขุดเจาะในการทำงานตามปกติจึงมีใช้อันตรายที่สามารถจะคาดเห็นได้ และดอกสว่านก็มีใช้เครื่องจักรที่เป็นอันตราย กฎหมายดังกล่าวจึงมิได้ปกป้องคนงานจากการที่ชิ้นส่วนของเครื่องจักรได้หลุดกระเด็นออกมาเอง

กรณีที่ 3 คดี Grant v National Coal Board⁴⁹ คดีนี้มีประเด็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติเหมืองแร่ ค.ศ.1911 (Coal Mines Act, 1911) มาตรา 49 ซึ่งกำหนดให้กำแพงและหลังคาของเหมืองจะต้องทำให้มั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ได้มีก้อนหินหล่นไปยังรางรถไฟซึ่งอยู่ในอุโมงค์ใต้ดินเป็นเหตุให้ผู้บรรทุกของรถไฟต้องตกราง ทำให้คนงานในเหมืองแร่ได้รับบาดเจ็บ จึงเกิดข้อถกเถียงขึ้นว่า กฎหมายดังกล่าวบัญญัติขึ้นเพื่อปกป้องผู้ทำงานในเหมืองมิให้ก้อนหินตกหล่นถูกคนงาน กฎหมายดังกล่าวไม่ได้บัญญัติขึ้นเพื่อจะป้องกันมิให้ผู้บรรทุกของรถไฟตกรางอันเป็นผลจากการที่ก้อนหินตกหล่นนั้นไม่⁵⁰

⁴⁹ Grant v National Coal Board, (1956) A.C.649, i All E.R. 682 and 689 (H.L.) (Lord Tucker).

⁵⁰ Jean Limpens, Robert M. Kruithof, Anne Meinertzhagen - Limpens, *supra* note 13, p.72.